

ДАРКО ТУШЕВЉАКОВИЋ

О РАВНОТЕЖИ

(сиров одломак из нечег неодређеног)

Било је дана када би Себасџијан Варџа, размишљајући о смрти, или не само о смрти већ и о живој, убеђивао себе да у универзуму постоји уравнотежен однос између онога што улази у постојање и онога што излази из постојања, што би га довело до закључка да ми, на одласку са овој свету, сџари и сенилни, из њега износимо мање него што смо у њега унели. То јест, да новорођено дете, које можда јесте празној ума или душе, али је зато пуно пошенијала – у њему је празнина светла и белица, она ваји за садржајем – дакле да то новорођено дете доноси на ову сџану више од онога што са собом односи сџарац који је тојо све осим коже и косију изубио на крвавом пошовању до излазних врата. Тако равнотежа бива нарушена, закључио би Себасџијан, па би чак можда нешто од тога записао у своју свџару. Сџара се несклад који се некако мора исправити. И то се пошнже тако што се неколико избледелих душа, налик на осџајке сајуна које шџедљиви власник чува како би их пошн у пошребљив комад, сџаја у једну, ону која ће квалиџивно и кванџивно одоварати души која, на суџином крају процеса, улази у свет. На тај начин се чува равнотежа: за једно новорођенче се на излазној рами мора пошати с неколико искошних сџараца.

Све је то звучало лоично, пошично и џаман згодно за унос у свеџицу коју је држао поред кревета, пош виџоријанске постоје која, мало услед лиџерарних преџензија, мало из сујеверја, устаје ноћу да пог светлом пошролеје бележи снове.

Међуџим, било је и дана када би Себасџијан Варџа, и даље уверен да у универзуму мора постојати равнотежа, пошљао нешто

сујројно: када долазимо на овај светі заистіа іредсїављамо љу-
шїуру, вредну једно као хардвер у који шек іреба да се смесїи
софївер, док као сїарци, іосле дуїої сїажа који, чак и да смо
деценијама седели испод дрвеша чачкајући нос, мора садржаїи
неке увиде и искусїва, макар се іицали само веровайноће да нас
іосере врана или зайища іас, овај светі найушїамо оїлемењени
нуїрином извесне іусїине и іежине, незанемарљиво већом од оне
улазне. Друїм речима, у іиој верзиїи, ми на џеней одлазимо носећи
у акїовки своїх іруди више докуменайа неїо іри доласку на ірви
шалїер дуњалука. И шїа ћемо сада са светїом равнойежом светїа?
Како се, у овом случају, она одржава? Јер, вишак майїеријала оїей
іосїїоїи, само, ової іуїа, ког аусїуха.

Себасїијан Варїа нїје био ни мисїик ни іосебно сујевеан
човек, а нїје себе смаїрао ни релиїозним (иїак је ово двадесей
ірви век, іоворио би када се іоїейне іиїање боїа), но свеједно му
се чинило да іа оїромна невидљива ваїа на коју је іоложено све
шїїо іосїїоїи (а іио іосїїојање свакако нїје оїраничено само на
оно шїїо можемо видейи и оїиїайи) неїде заистіа іочива, можда
у оном Канїовом царсїву изван наше моћи іоимања, и ако је іио
исїински ііако, онда је ваљало нешїїо урадиїи с оним делом іе-
рейа који оїїерећује један ііас на шїейу друїої. Универзум, сре-
ћом, има сїремна решења, закључио би с олакшањем, сваки іуї
се изнова радујући увиду који је исїовремено био и њеїов и іуї,
универзалан. Јер, можда је до закључка у даїїом іиренуїку дошао
он лично, али решење свакако нїје смислио сам, оно је морало іо-
сїїојаїи одавно, оно іредсїавља іриродну іоследицу развоја, оїиїе
еволуције, еона іокушаја и іоїрешака, муїација и іриродне се-
лекције. У іио је Себасїијан, као неверник, веровао. И не само іио,
радосї је имала још један корен, дирекїно іовезан с њеїовим іо-
зивом. Вишак майїеријала се, іо овој друїој іеориїи, на излазу из
светїа морао іресїїаїи найраї у светі и Себасїијан је замишљао
велику шїаїулу, налик на ону барменску шїїо скида вишак іене
са іуне криїле іива, којом се на сфинкїеру дебелої црева живоїа
одсїрањује све оно шїїо беба, іио ірироди сївари, не може да іо-
седује, ііако да душа која нас найушїа одлази једнако іразна као
она шїїо шек ірисїиже – и іоредак ііако оїей осїаје очуван,
универзум осїаје неуїрожен, све ће, на крају, биїи у реду, нови
дан ће свануїи, бацї као и сви који іреба да уследе након њеїа...

У іиом вишку крије се іаїна, іромишљао је Себасїијан Варїа
јежећи се од задовољсїва. Односно, уїраво ііај вишак обїаїњава
іоїребу њеїа, Себасїијана, и друїих сличних њему, да удовољава
ірохїевима свої іозива, іио јесїи, да уїорно іице, іако му іисање
мало доброї доноси. Шїавице, обїаїњава и іио зашїїо људи смаїрају

да су све приче испрличане и да се ништа ново на овом свету не може измислити. Наравно да не може, осмехује се Себастијан и онда када њај осмех нема ко да види, наравно да не може када су све идеје, у тренутку када су се спремале да најусте свет, враћене међу нас. Наравно да сви понављамо исте приче, наравно да свака књижа, свака слика, свака песма говори о љубави и о смрти, јер то је оно што су генерације пре нас носиле са собом, то је оно што је одувек у оштрају. Кључ, стога, не лежи у неумитно рециклираним идејама, већ у оној беби, у хардверу који на почетку авантуре у себе треба да прими садржај. Ту се међусобно разликујемо – најпосто, модели нису сасвим исти! И због тога ни наша дела нису по све једнака, већ је свако обележено аутистичним младежом. У томе лежи маија, то почива изазов.

И, наравно, ако се ико шта откуд попреба за умећошћу, за силним прошењем времена и снаге да се створи нешто што најчешће не доноси профит, а и не тежи боље од најпостије религије, ова теорија разрешава то недоумицу. Ако постоји вишак материјала који се вечито враћа у свет, онда посто мора постојати и неко ко ће њај материјал сакупљати, јер у сваком озбиљном акваријуму постоје рибе чистиачи, бац као што у сваком трагу постоје сакупљачи секундарних сировина. Ми тома њај вишак, тешио се Себастијан, преиварамо га у нешто своје, само да би ошћ пошало свачије. А оно што задржавамо за себе... ја, и то ће на крају тошовања ошћ пошати власништво света, све док га неко налик нама, само млађи, способнији, шаленијованији, јачи, не пошта на лешту инспирације.

Боже, помислио је Борис Савић, заклопивши корице књиге с одлучношћу која се граничила са бесом, тачно ми је јасно како им је овакав текст привукао пажњу. Меандрирајуће реченице, барокни стил, изанђале мисли извезене чипком. Ух. Устао је са фотеље која је одавно попримила његов облик и, замахнувши руком на слепо ка зиду, сместио књигу назад на полицу. Стан је био мали и Борис је у њему живео одавно, тако да му се тело сасвим осамосталило унутар тих зидова. Могао је у потпуности да искључи мозак и пусти „хардвер” (колико га је сада само нервирала употреба таквих речи, нервирало га је све што читаоца саплиће) да обавља рутинске послове на аутопилоту (ха, ха). Дуго није био свестан те раздвојености тела и ума – док си унутар кутије не можеш исту ту кутију сагледати споља – али једном је нека од „његових жена”, како их је од милоште или пак иронично звао Андрија Хелветић, у раној фази везе преспавала код њега и тада је схватио да свако нарушавање музејске поставке у којој је живео доводи до кратког споја.

Та девојка, Ана или Бојана, или, можда, Валерија, померила је у купатилу, на полицици испод огледала, његову чашу са пастом за зубе и четкицом неколико центиметара улево, како би поред сместила своје ствари. Увече, када је дошао ред на хигијену, Бојан је, не гледајући, посегнуо прстима за четкицом и промашио право место. Успут је оборио њен несесер, који је, у паду, закачио стаклену посуду за течни сапун на умиваонику. Стаклена посуда је пала на подне плочице и разбила се, а Борис је, успаничивши се, цупнуо и насадио пету леве ноге на парче одломљеног стакла. Збуњен хаосом око себе, изгубио је равнотежу на неозлеђеној нози и, у покушају да остане усправан, подигао руке, као да изводи балетску фигуру. Притом је надланицом очешао плафоњеру, која се ионако једва држала на разлабављеним носачима, тако да јој није много требало да се одлепи од плафона. Срећом, није пала на њега, успео је да је одгурне тако да се разбила у кади, оштетивши емајл.

Читав курцшлус због неколико центиметара. Ето у какву рутину се претвори човеков живот. И што је човек старији, то је ствар гора.

Није могао да се сети како је реаговала девојка када га је затекла у купатилу. Да ли се смејала или се, можда, расплакала над неспретном приликом окруженом крхотинама. Оно чега јесте био свестан је да му је та незгода отворила очи у погледу свих оних радњи које човек обавља а да то не зна. Тих, како је негде прочитао, динамичких стереотипа. Стекао је ново искуство о себи и свету, успео да је кутију свог живота сагледа са спољне стране. Или, речима Себастијана Варге, додао је у свој искуствени фондус нешто што новорођено дете никако не може носити са собом.

Себастјијан Варја.

Каква претенциозна књига. Његова трећа и најуспешнија до сада. Толико успешна, испоставило се, да је запала за око жирију једне од значајнијих књижевних награда у земљи. И то толико да су јој, на крају, награду и доделили.

Какво је то изненађење било. Заправо, када смо код динамичких стереотипа, један је био нарушен управо том вешћу. Изненађење је тако појачано или, још боље, развучено кроз време. Изненађење *рејтарг*. Са продуженим дејством. Јер, знајући како је то ишло са претходним књигама, које су окупиле извештајан број чланова породице, пријатеља и „трећих лица”, како их је звао Андрија Хелветић, у групу обожаваатеља, али су привукле врло мало пажње критике, Борис Савић није очекивао да ће се сада у, да кажемо, институционалном, професионалном погледу догодити нешто посебно. Прве две књиге, роман и збирку приповедака, и сам је сматрао неком врстом вежбе, тако да га то што се провукао испод радара

књижевних арбитара није много погађало, али ни своје наредно дело, насловљено по протагонисти, није сматрао богзна како зрелим. Некако му се, чак и док је писао роман, чинило да ће можда тек са следећом књигом, или оном тамо, досегнути свој максимум. Или оптимум. Те грозне речи које не би употребио у књижевном тексту. Осим када их употреби, па онда касније, док их гледа одштампане, криви лице у згађену гримасу. „Хардвер.” „Софтвер.” „Квалитативно.” „Квантитативно.” Неко му је једном рекао, можда баш Андрија, да су то „канцеларијске речи”, и био је у праву. Техничке изразе, стручне, хладне и ћошкасте, требало је избегавати. Свака таква цомба избацила би га из текста и натерала да размишља о њеним оштрим ивицама уместо о ономе што је прочитао.

Вративши се у мислима на прочитани одломак, схватио је да је само у једном набубрелом, претрпаном пасусу баратао речима као што су хардвер, софтвер, Имануел Кант, пишање, чачкање носа, шпатуле и кригле пива. Каква је то папазјанија. Помињање филозофа могло се заобићи а да се смисао о несазнатљивом пренесе. Такође, простачке речи су се могле избећи, не из чистунских разлога, већ зато што, као и оне „канцеларијске”, избацују читаоца из текста. То сада види, обдарен накнадном памећу и наоружан секиром којом је требало давно исећи рукопис, а не оштрили је након вести о награди.

Када су га позвали телефоном, испрва је мислио да га зову из банке, пошто га је, не представивши се, озбиљан мушки глас питао да ли је то он, Борис Савић. Очекивао је понуду новог кредита или обавештење о томе да кредитну картицу може преузети у најближој пословници. Када му је постало јасно да са друге стране није банкарски службеник, помислио је да га зову како би га обавестили да није добио награду. А онда, пошто му је озбиљан мушки глас коначно саопштио да ће *Себасџијан Варја* бити овенчан наградом, осетио је како му, уз колена, клеча и ум, одбијајући да прихвати информацију.

Накнадна памет је донела нове закључке, док се током наредних дана, у којима је проводио сате покушавајући да срочи што прикладнију беседу, враћао на тренутак телефонског позива, и та мудрост му је говорила да је, од тренутка када је чуо глас са друге стране, па до момента када му је пренета лепа вест, све време „знао” да је награду добио, само је било тешко отргнути се од наученог модела понашања. Од динамичког стереотипа.

Истина је, клецнула су му колена. Смишљајући говор, малчице се стидео тога. Као нека шипарица, суочена са градским фрајером. Писац наспрам награде. Да ли ће се то његово клечање колена видети током свечане доделе, ма колико самопоуздања буде унео у

беседу? Претпостављао је да се те ситнице заправо не примећују; и раније се дешавало да га током јавних наступа спопадне трема чија испољавања уочава само он, док они око њега, приупитани да ли су приметили нервозу, одмахују главом убеђујући га да је био на висини задатка. Мада, чим мораш да поставиш такво питање неком... Тешило га је, додуше, то што је награда значајна, па је снажна реакција, ваљда, природна. Вероватно није једини који је осетио физичку слабост. Могао је да замисли неке од књижевних величина како, неколико деценија раније, држећи бакелитну слушалицу прислоњену уз уво, исто тако посрћу у дневној соби и хватају се слободном руком за регал испуњен тврдокориченим томовима које данас човек виђа на сајамским распродајама половних књига...

Одмахнувши главом на све то и одбивши да баци још један поглед ка хрбату књиге која је, упркос промењеном статусу у књижевној чаршији, стајала на старом месту на полици, Борис Савић је изашао из дневне собе и у неколико увежбаних корака прешао узани ходник да би се обрео у кухињи. Био је жедан и гладан, и било му је драго што ће моћи за трен да се одвоји од високопарних промишљања и позабави се задовољавањем једноставних физиолошких потреба. Ту нема никаквих мањкова и вишкова, све бива некако искоришћено: нешто ће се задржати у њему, нешто ће из њега изаћи, обрађено, и равнотежа остаје нетакнута, тело се много боље стара о њој него ум. И добро је што је тако, јер је тело основ нашег постојања.

Насмешивши се још једној изанђалој помисли, окренуо је леђа сточићу који је у скученом простору кухиње глумио трпезаријски сто како би из фрижидера извадио материјал за сендвич. И док је пребирао по намирницама, хладећи лице на свежем даху машине, иза њега се чуо глас.

„Јеси ли сигуран да је тело оно без чега не можемо?”

Тргао се, испустивши начето паковање насеченог сира из руке. Иза њега, на столици која је обично служила за одлагање ствари, седео је Себастијан Варга.

„Знао сам да ћеш се кад-тад појавити”, казао је Борис, сагнувши се да покупи расути сир, али тако да не окрене леђа госту.

Себастијан Варга је куцнуо кажипрстом по површини стола, не произвевши никакав звук.

„Наравно да то ниси могао да знаш, доста више с том накнадном мудрошћу. Али, када сам већ ту, шта мислиш о томе да мало попричамо?”

Борис је одложио сир на радну површину крај судопере, па извукао испод стола другу столицу и сео наспрам госта.

„Не знам о чему бисмо причали.”

„Свакако не о књижевним наградама. Али, шта знам, можда бисмо могли о фамозној равнотежи о којој стално наклапаш. Мислим да не знаш довољно о њој. Рецимо, је ли она мојим појављивањем у кухињи нарушена, или, можда, коначно успостављена.”

Борис Савић обори поглед ка столу и зажмури, у нади – или можда пре из неке несташне знатижеље, готово дечје запитаности – да ће, када подигне главу, столица прекопута бити празна.

„Престани с тим и боље ми направи сендвич”, изговорио је Себастијан Варга и опет куцнуо прстом по столу. Борис је то знао иако се, као ни пре, није чуо никакав звук. „Не могу да кажем да сам гладан, али ме забавља помисао да ме услужујеш. Ваљда сам толико заслужио.”

Уместо у саговорника, Борис погледа ка радној површини.

„Испао ми је сир.”

„Нема везе. Неће то мени сметати. Баш желим да унутра буде листић тог сира с укусом кухињског пода.”

Борис устаде од стола и опет отвори фрижидер. Овог пута је окренуо госту леђа – некако се чинило да је напетост попустила, а знао је да ће попустити још више након оброка. Међу људима то увек тако бива. Мада, ко је ту био човек а ко не...

„Шта још желиш да ставим унутра?”, питао је.

„Саламу, наравно”, рекао је Себастијан Варга, а Борис га је замислио како забацује главу и кези се у плафон, пун себе. „А може и мало краставчића. И мајонез. Тако ће се, верујем, равнотежа света одржати...”